

רשימות

בפרשת השבוע

בהר בחקתי

פרק כ"ה פסוק ב'

שבת לה'

רש"י: לשם ה', כשם שנאמר בפרשת בראשית.

פירוש: כמו שבשבת בראשית צריך שיהיה לשם ה', כמו כן בשבת הארץ צריך שיהיה לשם ה'.

צריך ביאור בכונת רש"י, מהו לשם ה'? י"ל ששני סוגי השבתות הם למטרת התבוננות במלכות ה', וזה הפירוש לשם ה', שניהם לשם ה', אך שונה שבת בראשית משבת הארץ כמו שנבאר.

שבת בראשית לשם ה', פירושו שעיקר הכוונה שאנו נחים בשבת הוא לא בשביל הגוף שלנו, אלא עיקר הכוונה צריכה להיות לשם ה', שה' צוה שננוח ביום השבת, ויש להוסיף שעל ידי שאדם יפסיק את עבודתו בשבת, ממילא יהיה לו גם זמן להתבונן בבריאת ה' בעולם מסביבו. כמו כן יש לפרש את הפסוק בתהילים שאנו אומרים בקבלת שבת "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה'", וקשה וכי מה מיוחד בשבת שטוב להודות לה', וכי כל יום לא טוב להודות לה'? והרי אנו אומרים שלוש פעמים ביום בתפילת העמידה, מודים אנחנו לך, ומודים לה' תמיד על כל חסדיו עמנו? אלא י"ל שיום השבת הוא זמן התבוננות מיוחד, כיון שאז כל הבריאה נחה, וגם האדם פוסק ממלאכתו, והוא יכול להתבונן במעשי הבריאה המופלאה, וממילא ההודאה לה', היא הודאה מסוג אחר, הודאה עם הרבה יותר התבוננות ועומק, ולכן רק בשבת כתוב "טוב להודות", כי אז ההודאה היא הרבה יותר חזקה, כיון שמגיעה מתוך ההתבוננות שלו, מה שאין כן בימי החול שהוא טרוד מאוד ודברים רבים מונעים ממנו להתבונן במציאות ה' כדבעי. כן י"ל גם בשמיטה שנאמר שצריך שיהיה לשם ה', פירושו, שכוונתו של האדם לא תהיה בשביל שהאדמה תנוח, ותאגור כח ותוכל להניב יותר תוצרת [וכך מפרש החזקוני את דברי רש"י "לשם ה'": לא תהא כוונתך להובירה כדי לטייבה (מל' טוב), אלא כדי לעשות מצות הקב"ה], אלא כוונתו תהיה לשם ה' והוא לקיים את מצות ה', ובטעם המצוה י"ל שהאדם יפסיק לעבוד ולהרגיש בעל הבית, כדי להראות שה' הוא הבעל הבית האמיתי, וכמו שכתוב בגמרא [סנהדרין לט.]. "אמר הקב"ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי", ופירש שם רש"י "ולא ירום לבבכם בשבח ארצכם, ותשכחו עול

מלכותו", [ובעל הכלי-יקר הרחיב בדרך זו עיי"ש, שהוא להשריש את ישראל במידת האמונה והבטחון בה], עוד יש להוסיף שעל ידי השמיטה יהיה לו זמן להתבונן בדרכי ההשגחה העליונה, שהקב"ה מפרנס את בראיו, ומשגיח על הפרנסה שלו, ועל הברכה של "וציית את ברכתי בשנה השישית".

לפי זה יש להסביר מה שנאמר לקמן בתוכחה [ויקרא כ"ו ל"ד] "אז תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויבכם, אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה", מדוע נאמר פעמיים את המילה "אז"? לפי האמור לעיל י"ל כך, שבתחילת הפסוק מדובר על הכוונה הראשית של המצוה, שהשמיטה היא לשם ה' ושלא ירגיש שהוא בעל הבית, לכן נאמר בהמשך הפסוק נאמר גם "ואתם בארץ אויבכם", וממילא שם ודאי לא תרגישו בעלי בתים כי אתם לא בארצכם כדי להרגיש בעלי בתים שהרי אתם בגלות, והחלק השני מתייחס לנקודה השניה, שבגלל שתהיו בגלות, ממילא הארץ תוכל לנוח, את כל השנים שלא נחה, כשלא שמרתם שמיטה.

פרק כ"ו פסוק ג'

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו

רש"י: "אם בחקתי תלכו" - יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אומר הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה. "ואת מצותי תשמרו" - הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים כמו שנאמר (דברים ה) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם.

ראשית צריך להבין מה הראיה של רש"י מהפסוק שתהיו עמלים בתורה, אולי כוונת הפסוק הוא שתלמדו את המצוות כדי לקיים את המצוות, גם בלי עמל ויגיעה? וכן קשה בד"ה הבא של רש"י שכתב "הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים", מדוע אין מספיק ללמוד על מנת לשמור ולעשות? עוד צריך ביאור מה שנאמר בפסוק הבא על השכר המגיע לעמלי התורה וחלק ממנו על פי דברי התורה-כהנים המובא ברש"י לקמן הוא שעץ השדה שהם אילני סרק יתנו פרי, דבר זה צריך ביאור בשביל מה צריך לשנות את הטבע באופן חזק כל כך, האם אין די בשכר הנאמר בפסוקים אלו? שהדיש יהיה מרובה וכן אוכל קמעא ומתברך במעיו וכדומה?

על לימוד זה מובא בשפתי חכמים שהדיוק הוא מאריכות לשון הפסוק שנאמר בפסוק "עץ השדה", ומדוע לא נאמר בפסוק בקצרה והעץ יתן פרי, מכאן לומדים חז"ל שאין זה עץ פרי רגיל אלא סרק, אך קשה על זה שבהמשך הפרשה באמצע התוכחה (כ"ו) גם נאמר באריכות "ועץ הארץ לא יתן פרי", ושם מדובר על עצי פרי למאכל שלא יתנו פריים, אם כן רואים שגם שם הפסוק לא כותב סתם עץ אלא הפסוק מיחס אותו למקום גידולו, וכאן חז"ל למדו שיש לימוד מיוחד בזה שנאמר כאן "עץ השדה יתן פרי" וכמו שנראה להלן.

יש להביא עוד ראיה לדרשת חז"ל גם מחשבון הגימטריה, שהרי הגימטריה של "עץ השדה" (474) עולה למנין "זה (או "הוא") אילני סרק" (474 עם הכולל), ואפשר גם לומר לפי לשון הפסוק "ועץ השדה" שהוא בגימטריה (480) עולה למנין "זהו אילני סרק" (480 עם הכולל).

לתרץ את כל הענין י"ל שהלימוד הוא מלשון הפסוק הוא "תלכו", שלכאורה מדוע נקט לשון דוקא הליכה, מדוע לא נאמר אם את חקתי תלמדו? [ואין כאן הכוונה למצוות "ובלכתך בדרך", כי אין מזכיר כאן את שאר סוגי שינון התורה שהם "ובשכבך ובקומך"], אלא רואים שמדובר כאן על הליכה של תורה הנובעת מעמל התורה, שמכיון שהוא עמל ויגע בתורה ממילא הוא חושב כל הזמן על מה שלומד גם בלכתו בחוץ, כיון שרק דברים אלו מעסיקים את מוחו, ולכן רק מי שהוא עמל בתורה הוא לא רק יקיים את המצוות אלא גם ישמור עליהם, כמו ששומר על חפץ היקר לו, כיון שזה מאוד חשוב לו ולכן הוא גם עמל בדבר ויודע את גודל ערך הדבר. ומצינו גם בפרשת המן שיש שכר ללומדי תורה וכמו שנאמר שם שהקב"ה צוה שיניחו צנצנת מן למשמרת לדורותיכם, שאם יאמרו בדורות הבאים שאין הם יכולים ללמוד כי אין להם פרנסה, אז שיראו להם את צנצנת המן, לכן האדם שעמל בתורה בכל מקום מזונותיו נמצאים לידו, גם כשהולך בשדה יוכל להמשיך ללמוד שם על ידי שעץ השדה הסרק יתן פרי ויכול לאכלו מיד, [כי תבואת השדה לרוב צריך לתקנה כדי שיהיה ראוי למאכל, כגון חיטים ושעורים, מה שאין כן פירות האילן הם מזומנים לאכילה מיד], ולכן נאמר כאן "עץ השדה", שדוקא בשדה שאין שם עצי פירות אחרים, גם שם ימצא את מאכלו.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו haseforum@gmail.com